

УДК 378.147:371.133(045)

Западинська І. Г.
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-
економічного університету

ОРГАНІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ ГУМАНІТАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.

У статті розкрито особливості проведення педагогічної практики на історико-філологічних факультетах Київського, Харківського, Новоросійського університетів, Ніжинського історико-філологічного інституту. Схарактеризовано систему організації та контролю педагогічної практики, визначено основні тенденції практичної підготовки студентів гуманітарних спеціальностей у ВНЗ України другої половини ХІХ – початку ХХ ст.

Ключові слова: *практична підготовка, педагогічна практика, “пасивна” практика, пробні уроки, зразкові уроки, педагог-наставник.*

Практична підготовка вчителів є невід’ємною складовою навчально-виховного процесу ВНЗ, яка забезпечує поєднання теоретичної підготовки з їх практичною діяльністю, сприяє формуванню творчого ставлення до педагогічної діяльності, визначає міру професійної придатності, рівень педагогічної спрямованості особистості майбутнього педагога. Під час педагогічної практики студенти набувають таких професійних умінь, як визначення мети й завдань навчально-виховного процесу з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів, вивчення особистості, можливостей її розвитку, планування педагогічної діяльності, використання різних форм і методів організації навчально-виховного процесу, їх аналіз та корекція.

У вирішенні проблеми вдосконалення педагогічної практики студентів гуманітарних спеціальностей важливу роль відіграє вивчення, узагальнення та аналіз історичного досвіду вищих навчальних закладів України другої половини ХІХ – початку ХХ ст., зокрема Київського, Харківського, Новоросійського університетів, Ніжинського історико-філологічного інституту. Використання їх позитивного досвіду в сучасних умовах посиленого інтересу науковців до фахової підготовки вчителів-гуматаріїв є вагомим засобом підвищення її ефективності у ВНЗ.

Проблеми становлення вчителя в процесі педагогічної практики є основою наукової діяльності багатьох педагогів, психологів. Останні дослідження засвідчують увагу науковців до практичної підготовки вчителів іноземної мови (С. Ніколаєва, М. Соловей), історії (С. Торно), зарубіжної

літератури (Л. Мірошніченко), української мови та літератури (С. Пультер, О. Семенов, С. Привалова, Н. Заремська) тощо. Історичні аспекти проблеми досліджували А. Булда, Н. Дем'яненко, Л. Задорожна, Н. Киричок, О. Лук'янченко та ін. Аналіз праць зазначених науковців свідчить про недостатнє висвітлення в них питання практичної підготовки вчителів гуманітарних спеціальностей у ВНЗ України другої половини XIX – початку XX ст. Увага науковців зосереджується на аналізі окремих історико-педагогічних проблем (організація педагогічної практики в різних типах навчальних закладів, загальнопедагогічна підготовка вчителів, історія окремих вищих педагогічних навчальних закладів тощо).

Метою статті є висвітлення особливостей організації та проведення педагогічної практики на історико-філологічних факультетах вищих навчальних закладів України другої половини XIX – початку XX ст.

Досліджуючи практичну підготовку вчителів гуманітарних спеціальностей у вищих навчальних закладах України другої половини XIX – початку XX ст., ми дійшли висновку, що роль та місце педагогічної практики визначалося навчальними закладами по-різному, отже, рівень практичної підготовки випускників значно відрізнявся.

Відповідно по “Положення про приготування вчителів гімназій та прогімназій” освіта випускників класичних університетів завершувалася річними практичними заняттями у гімназіях на посаді вчителя, які містили у собі:

- ознайомлення з методами викладання, що відбувалося через відвідування уроків досвідчених учителів-предметників гімназій міста;
- проведення пробних уроків під керівництвом певного вчителя за призначенням директора гімназії, до якої прикріплювався студент;
- вивчення гімназійних підручників з обраного предмету;
- подання в кожному півріччі письмових звітів про власні спостереження, зауваження та висновки щодо відвідуваних та проведених самостійно уроків.

Час практичних занять зараховувався до загального стажу учительської служби [4, с. 114].

Характеризуючи особливості організації та проведення педагогічних практики у класичних університетах України другої половини XIX – початку XX ст., О. М. Лук'янченко стверджує, що вагомий час вона займала у період існування педагогічних курсів при імператорських університетах у 1860–1867 рр., де навчались випускники університетів [8, с. 135]. Робота педагогічних курсів характеризувалася такими рисами:

- продуктивним розподілом занять кандидатів на теоретичні та практичні;
- прагненням ввести наступність і поступовість у практичні заняття з

підготовки до викладацької та виховної діяльності;

– постійним відрахуванням необхідної кількості коштів на педагогічну бібліотеку курсів;

– надання слухачам можливості відвідувати уроки в різних навчальних закладах міста;

– залученням до справи найдосвідченіших вчителів гімназії [4, с. 113].

Вивчення досвіду організації педагогічної практики на педагогічних курсах при Київському та Харківському університетах свідчить, що вона здійснювалась у всіх гімназіях міста та полягала у відвідуванні уроків досвідчених учителів для ознайомлення з кращими методами та прийомами викладання. З цією метою кожного студента закріплювали за одним учителем, крім того призначенням гімназійної ради зобов'язували відвідувати інші гімназії міста. Термін відвідувань таких занять визначався педагогічним комітетом відповідно до індивідуальних здібностей кожного конкретного кандидата. Завершальним етапом такої спостережувально-аналітичної діяльності студентів була самостійна розробка ними та читання класних лекцій для своїх товаришів. За умови якісного проведення таких лекцій майбутнім учителям надавали можливість самостійно викладати вибрані предмети у гімназіях чи приватних училищах [8, с. 135].

Окремою складовою практичної підготовки студентів до педагогічної діяльності було виконання обов'язків вихователя під час чергування у рекреаціях, гімназичних пансіонах, наданні допомоги учням при виконанні домашніх завдань. За спогадами випускника педагогічних курсів при Київському університеті М. Владимирського-Буданова, такий обсяг занять вимагав від майбутнього вчителя напружено працювати кожен день, особливо в дні відвідувань інших гімназій міста, які знаходились на відстані шість-сім верст [1].

Окрім того, організація практики та підбір навчальних закладів для її проведення далеко не завжди відповідали завданням університетської педагогічної освіти. Так, практична підготовка майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей часто здійснювалась у гімназіях, які не відповідали статусу “зразкових”, а викладацький штат характеризувався низьким рівнем професіоналізму. За твердженням того ж самого курсиста, наприклад, у двох київських гімназіях, де студенти проходили практику, “не існувало умов, відповідно яких були б зібрані дійсно зразкові досвідчені вчителі. Пасивне спостереження за їх діяльністю мало б суттєву користь. Насправді, пусте проведення часу було замінено тим, що вчитель перекладав на кандидата проведення частини власних уроків і тим самим деякою мірою позбавлявся своєї роботи, але користі для справи у тому не було” [1, с. 31].

Аналіз архівних матеріалів дає можливість стверджувати, що система

керівництва практикою була дуже складною. За її організацію та проведення, а також розподіл обов'язків між педагогами-наставниками та студентами-практикантами відповідав педагогічний комітет, який складався із членів опікунської ради, професора педагогіки, директорів гімназій та осіб, які мали досвід педагогічної роботи. До кола його обов'язків входило:

- розподіл кандидатів по гімназіях;
- визначення індивідуальних термінів проходження різних видів практики;
- здійснення контролю за проведенням класних лекцій та виборково-пробних уроків у гімназіях.

Безпосереднє керівництво роботою практикантів у навчальному закладі здійснювалось педагогічними радами гімназій та інспекторами. Дослідниця О. М. Лук'янченко, базуючись на аналізі архівних матеріалів, відзначає, що здійснюване керівництво опікунською радою практичної діяльності студентів мало фіктивний характер, оскільки її члени, формулюючи свої вимоги до викладацької діяльності майбутніх учителів, мали дотримуватися точки зору професора педагогіки, професора-предметника та висновків, сформульованих у відгуках опікунської ради гімназії та вчителів-керівників. Така сувора субординація породжувала байдуже ставлення членів педагогічної ради та інспекторів до виконання власних обов'язків щодо керівництва педагогічною практикою, що, безумовно, негативно позначалося на якості проведення останньої [5-6, 9-10].

Аналіз досвіду здійснення педагогічної практики в системі університетської педагогічної освіти в 60-ті роки XIX ст. дав змогу виділити характерні риси її організації:

- чіткий розподіл занять кандидатів на теоретичні та практичні;
- прагнення ввести наступність та поступовість у викладацьку та виховну практику;
- використання досвіду найдосвідчених учителів гімназій;
- розгляд доцільності відвідувань уроків у різних середніх навчальних закладах міста [8, с. 137].

Отже, незважаючи на певні недоліки в організації практики на педагогічних курсах при університетах, саме в їх системі відбулося організаційне та змістовне її оформлення у ланці підготовки вчителів гімназій та прогімназій.

Після закриття в 1867 р. педагогічних курсів практика в системі університетської освіти фактично не проводилась. Її обсяг був обмежений проведенням 1-2 показових уроків. Такий стан практичної підготовки вчителів тривав до 90-х років XIX ст., коли починає відновлюватись загальнопедагогічна підготовка. З цього часу відбувалось повернення обсягу практики, яка містила у собі такі складові:

1. Попередню бесіду наставника-керівника щодо відвідування студентами уроків у гімназії. Зміст цієї бесіди полягав у з'ясуванні методичних принципів викладання фахових предметів за умови обов'язкового огляду підручників, ознайомлення з міністерськими навчальними планами та програмами, пояснювальними записками до них.

2. Відвідування уроків кращих учителів гімназії протягом двох місяців (з 1 жовтня до 1 грудня) та подання звіту з їх аналізом за формою, рекомендованою педагогом-наставником.

3. Пробні уроки студентів, що проводилися після попередньої бесіди, в якій керівник практики надавав студентіві консультацію щодо змісту навчального матеріалу у певному класі. У випадку, якщо пробні уроки, з погляду педагога-наставника, були незадовільними, він мав право призначити практиканту додаткові уроки у необхідній кількості.

4. Заключна (підсумкова) бесіда, у межах якої з'ясувалась відповідність рівня практичної підготовки кожного студента.

Зазначалося, що пробні уроки мають відвідуватися директором та професорами з наданням необхідних для студентів консультацій [4, с. 138].

Однак, про проведення педагогічної практики в університетах в кінці XIX – на початку XX ст. ми маємо уривчасті відомості.

На відміну від університетів, у Ніжинському історико-філологічному інституті педагогічна практика займала вагоме місце у навчальному процесі протягом всього часу існування цього закладу. Його автономність зумовила специфіку системи її організації.

Вивчення звітної документації інституту, яка щорічно друкувалась у часописах, архівних матеріалів свідчить, що педагогічна практика майбутніх учителів класичних мов, російської словесності та історії здійснювалась згідно із Статутом інституту, "Правилами організації занять студентів з викладання у гімназії". Очолював роботу гімназії директор інституту, безпосереднє ж керівництво здійснювалось одним із наставників-керівників гімназії, який призначався директором інституту. До штатного розкладу гімназії, окрім означених вище посад, входили такі: наставники-керівники (викладачі інституту зі спеціальних дисциплін та педагогіки), класні наставники, наглядач, письмовод та лікар.

Відповідно до п. 1 "Правил..." студенти мали проходити практику на двох старших курсах та виконувати такі завдання:

1. Відвідувати уроки вчителів гімназії та вести щоденник аналізу уроків.

2. Обговорювати та аналізувати уроки викладачів кожного тижня (1 раз на тиждень).

3. Проводити пробні уроки, замінити вчителя на випадок його хвороби (незалежно від фаху кожен кандидат на учительську посаду повинен був замінити викладача).

4. Обговорювати та аналізувати пробні уроки у присутності директора інституту, інспектора, вчителів гімназії, наставників-керівників практики, товаришів, які були присутніми на уроці.

5. Перевіряти письмові роботи учнів.

6. Підготувати й провести “зразковий” урок [2, арк. 1].

“Правила...” надавали право наставникам-керівникам втручатись у діяльність студентів-практикантів лише на звичайному уроці, допускати після певної кількості уроків до “зразкового”, після повідомлення про це адміністрацію закладу і викладача педагогіки. Так само вони мали право призначати додаткові уроки для тих студентів, чиї уроки визнані невдалими.

На уроках студент повинен був показати, окрім знань з предмету, свої дидактичні здібності: вміло та доступно пояснювати матеріал з урахуванням віку гімназистів, використовуючи різні методи та прийоми, вміти зацікавити змістом викладеного матеріалу, а також володіти деякими прийомами педагогічної техніки – вмінням голосно, красномовно говорити, мати гарну дикцію, та основами педагогічної майстерності – вмінням розподіляти увагу, триматися перед учнями [7, с. 149]. Якщо “зразковий” урок оцінювався задовільною оцінкою, то практикант мав право за власним бажанням провести повторний. При виставленні оцінки за практику, яка фіксувалася у дипломі випускника, враховувалася сукупність усіх видів діяльності й виводився середній бал.

У випадку, якщо хоча б один наставник-керівник не виставив оцінки студенту за практику, він позбавлявся отримання диплому. Зазначене положення змушувало кандидатів на учительські посади з особливою серйозністю ставитися до практичної діяльності у гімназії.

Практична підготовка вчителів у Ніжинському історико-філологічному інституті здійснювалася за такою схемою:

1. 3 жовтня до початку листопада студенти відвідували уроки наставників-керівників гімназії.

2. Цій “пасивній” практиці передували чотири бесіди, що проводилися наставниками-керівниками (з латинської, грецької мов, російської мови, літератури для відділення словесників) з метою ознайомлення з методами навчання, аналізу гімназійних підручників, посібників, навчальних планів та програм середньої школи.

3. “Пасивна” практика завершувалася “контролюючою” бесідою, на якій майбутні вчителі звітувалися про відвідані уроки. На них мав бути присутнім викладач педагогіки.

4. Проведення практикантами у присутності директора та інспектора інституту, студентів та вчителів гімназії пробних уроків з листопада до березня, а іноді й до квітня залежно від кількості випускників.

5. Детальний аналіз уроків кожного кандидата на посаду вчителя у

присутності викладацького складу та студентства.

6. Підсумкові заключні бесіди з кожної групи предметів (у кількості чотирьох), на яких аналізували результати педагогічної практики, вказували на загальні недоліки та переваги проведених практичних дослідів практикантів, виставляли загальну оцінку педагогічної діяльності кожного студента.

Отже, основними завданнями педагогічної діяльності практикантів були визначені такі: ознайомлення зі станом навчально-виховного процесу в гімназії; надання допомоги гімназії у вирішенні завдань навчання; закріплення та поглиблення психолого-педагогічних та спеціальних умінь у процесі їх використання при вирішенні конкретних педагогічних завдань; збагачення педагогічним досвідом [7, с. 156].

Відповідно до п. 1 зазначеної вище схеми педагогічна практика починалася з відвідування та аналізу студентами уроків, що проводилися вчителями гімназії. Архівні матеріали засвідчують, що термін цієї практики був різним. Так, до 1893 р. він збільшився майже удвічі та становив 9 тижнів.

Студенти словесного відділення відвідували у середньому 32 уроки зі спеціальності, 10 уроків з латинської та 10 з грецької мов; студенти відділення класичних мов – 7 уроків з російської мови, 16 уроків з латинської і 25 з грецької мови, 4 уроки з історії; студентами-істориками було відвідано 13 уроків з російської мови, 4 з латинської і 13 з грецької мов, 21 урок з фаху. Як бачимо, студенти різних відділень відвідували різну кількість уроків, що пояснюється відсутністю стандарту у визначенні мінімальної кількості уроків, необхідних для відвідування кожним студентом.

Після успішного проходження такої “пасивної” практики студентів допускали до проведення пробних уроків. До відкриття у Ніжинському інституті історичного відділення (1882 р.) майбутні вчителі давали у гімназії пробні уроки з давніх мов та російської словесності. Студенти класичного відділення проводили по чотири уроки з фаху й по два з російської мови; студенти-словесники по чотири уроки зі спеціальності та два уроки з давніх мов.

До 1894 р. кількість пробних уроків було збільшено до 10, що дало змогу студентам-випускникам краще оволодіти спеціальними практичними вміннями та навичками. Обговорення такої великої кількості уроків вчителів, вивчення їх досвіду роботи дало змогу випускникам усвідомити цілу низку теоретичних положень, з якими вони ознайомились у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін. З ініціативи професора М.Фогеля у розборі уроків було встановлено таку послідовність, за якої спочатку вони повинні були аналізуватися товаришами, потім наставниками-керівниками, і лише після цього студент повинен був здійснювати самоаналіз. Така логіка

аналізу мала достатньо демократичний характер, забезпечувала формування навичок аналізу, розвиваючи педагогічні уміння студентів.

Результати педагогічної практики піддавалися ретельному аналізу. Аналіз архівних матеріалів дав змогу відтворити схему, за якою проводилось обговорення проведених студентами уроків:

- зв'язок уроку з попереднім, його структура, послідовність усіх етапів;
- змістове наповнення, відповідність змісту програмі, меті, забезпечення розвитку мислення;

- використання методів та прийомів навчання на уроці, відповідність методів, змісту матеріалу віковим особливостям учнів, шляхи підвищення активності та пізнавальної самостійності дітей, формування в учнів умінь ставити запитання;

- поведінка учнів на уроці, залученість їх до активної розумової праці, зосередженість уваги, дисциплінованість, зацікавленість дітей під час уроку;

- поведінка вчителя, уміння володіти класом, організовувати його до роботи, підвищувати активність, інтерес, увагу, тримати дисципліну, стиль і тон роботи (бадьорість, жвавість, повільність, байдужість), авторитет вчителя, педагогічна техніка вчителя: дикція, темп мовлення, тембр голосу, культура мови (на це зверталась особлива увага);

- результати уроку, досягнення поставленої мети, висновки та пропозиції щодо усунення деяких помилок під час роботи.

Як бачимо, у наведеній схемі аналізу уроку враховано різні аспекти практичної діяльності майбутніх педагогів. Ретельність його проведення засвідчують архівні матеріали. Ось, наприклад, на які недоліки, допущені студентами в процесі проведення уроків, вказував наставник-керівник російської словесності І. М. Белоруссов: не залучали до роботи всіх гімназистів; не розвивали пізнавальну самостійність учнів, що виявлялось у тому, що майбутні вчителі самі відповідали на поставлені запитання; не вміли добирати методи й прийоми у процесі викладання, адекватні віку й рівню розвитку учнів; не завжди вміло пояснювали матеріал.

Недостатня загальнотеоретична підготовка вихованців закладу позначалася на тому, що випускники припускалися значної кількості помилок під час практики. Основними недоліками педагогічної діяльності практикантів були: невміння працювати з усім класом, розвивати пізнавальну активність та самостійність учнів, відсутність дидактичних здібностей та достатнього рівня педагогічної техніки значної кількості студентів. Наприклад, Й. В. Добіаш наголошував: "Головний недолік, що завадив повному успіхові уроку – це монотонність дикції та незвичка залучати до роботи увесь клас" [3, арк. 24]. Навпаки, І. А. Сребницький, аналізуючи уроки студента Грецького, стверджував: "...Перш за все, виявилися важливі викладацькі якості: голосна, чітка вимова, характерна

манера поводити себе в класі, зрозуміле та просте викладення, вміння займатися цілим класом та підтримувати увагу учнів” [3, арк. 25].

Переважна більшість звітів про педагогічну практику студентів Ніжинського інституту засвідчують інтерес вихованців до педагогічної діяльності, їх старанність, відповідальність та дисциплінованість: “Усі студенти, за виключенням одного,... ставилися до справи з відповідною увагою та ретельністю, про що свідчать зокрема складені ним плани, а також інтерес, виявлений на індивідуальних бесідах, де ними вказувалися як сильні, так і слабкі сторони уроків”; “Випадків значних порушень загальнодидактичних та методичних вимог майже не зустрічалося. Студенти ретельно виконували розроблений план уроку, у виборі навчального матеріалу зберігалася дозволена міра та педагогічний такт, викладення характеризувалося зрозумілістю й жвавістю, класна дисципліна й порядок підтримувалися повною мірою”.

Отже, педагогічна практика у вищих навчальних закладах, незважаючи на суттєві недоліки в її організації та проведенні, сприяла професійному зростанню майбутніх вчителів гуманітарних спеціальностей, розвивала педагогічне мислення, виховувала професійно значущі якості вчителя.

Використана література:

1. *Владимирский-Буданов М. Ф.* 50-летие Императорского университета св. Владимира (1834 – 1884): Речь, произнесённая на юбилейном акте. – К. : Тип. ун-та, 1884. – 59 с.
2. Дело историко-филологического института кн. Безбородько в Нежине с правилами организации практических занятий студентов по преподаванию в гимназии. 1876 г. – Ніжинський відділ Чернігівського облдержархіву. – Ф. 1105, Оп. 1, Спр. № 184. – 1-6.
3. Дело историко-филологического института кн. Безбородько в Нежине с отчетом о практической работе студентов. 1902 г. – Ніжинський відділ Чернігівського облдержархіву. – Ф. 1105, Оп. 1, Спр. № 1138 а. – 1-26.
4. *Дем'яненко Н. М.* Загальнопедагогічна підготовка вчителя в Україні (XIX – перша третина XX ст.): монографія / Н. М. Дем'яненко. – К. : ІЗМН., 1998. – 328 с.
5. Извлечение из отчета о состоянии и деятельности Харьковского университета за 1865 г. – Х. : Тип. ун-та, 1866. – 40, 19 с.
6. Извлечение из отчета о состоянии и деятельности Харьковского университета за 1867 г. – Х. : Тип. ун-та, 1868. – 46 с.
7. *Киричок І. І.* Професійно-педагогічна підготовка вчителів у Ніжинському історико-філологічному інституті (1875–1917 рр.): дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки / І. І. Киричок. – Інститут пед. освіти і освіти дорослих АПН України, Київ, 2007. – 360 с.
8. *Лук'янченко О. М.* Організація педагогічної практики в різних типах педагогічних навчальних закладів України (друга половина XIX – початок XX ст.): дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01. – загальна педагогіка та історія педагогіки / О. М. Лук'янченко. – Харків : Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди, 2005. – 219 с.
9. Обзорение преподавания предметов в императорском Харьковском университете на 1865/66 уч. г. – Х. : Тип. ун-та, 1865. – 22 с.
10. Обзорение преподавания предметов в императорском Харьковском университете на 1866/67 уч. г. – Х. : Тип. ун-та, 1866. – 22 с.

ЗАПАДИНСКАЯ И. Г. Организация педагогической практики студентов гуманитарных специальностей в системе высшего образования Украины второй половины XIX – начала XX ст.

В статье раскрываются особенности проведения педагогической практики на историко-филологических факультетах Киевского, Харьковского, Новороссийского университетов, Нежинского историко-филологического института. Охарактеризована система организации и контроля педагогической практики, определены основные тенденции практической подготовки студентов гуманитарных специальностей в вузах Украины во второй половине XIX – начале XX ст.

Ключевые слова: практическая подготовка, педагогическая практика, “пассивная” практика, пробные уроки, образцовые уроки, педагог-наставник.

ZAPADYNSKA I. G. Organization of pedagogical practice of classic students in higher education system of Ukraine of late nineteenth – early twentieth century.

The article describes the peculiarities of pedagogical practice hold by the historical-philological faculties of Kyiv, Kharkiv, and Novorossia universities, Nizhyn institute of history and philology. The author have determined a system of organization and control of pedagogical practice and outlined the main trends in the practical training of classics students at higher education institutions of Ukraine in late nineteenth – early twentieth century.

Keywords: practical training, teaching practice, “passive” practice, trial lessons, sample lessons, teacher-mentor.

УДК 327(470+571)(5)

**Клачиньски Роберт
Педагогический университет
имени Комиссии Народного образования в Кракове**

ПОЛИТИКА РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ ПО ОТНОШЕНИЮ К ПОСТСОВЕТСКИМ СТРАНАМ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ

В статье раскрыта Политика Российской Федерации по отношению к постсоветским странам Центральной Азии. Особое внимание уделено вопросам отношений между Россией и Казахстаном, Таджикистаном, Киргизией, Туркменистаном и Узбекистаном.

Ключевые слова: политика Российской Федерации, страны Центральной Азии.

Распад СССР оказал содействие появлению на политической карте мира Центральной Азии новых национальных государств. Территория, считавшаяся до этого времени сферой влияния России, решила на независимость, используя предоставившуюся геополитическую ситуацию, бывшую результатом событий, имевших место на целом советском пространстве на рубеже 80/90 лет XX века. Новообразовавшиеся центральноазиатские страны начали строить собственный суверенитет и независимость почти от оснований. Они искали фундамент под